

УДК 331.851

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.8>

## АНАЛІЗ ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РУМУНІЇ ТА ЧЕХІЇ ЯК ЧЛЕНІВ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ

**Клочко О. А.** – аспірант кафедри публічного адміністрування  
Міжрегіональної Академії управління персоналом  
ORCID: 0000-0003-3482-5054

У рамках гарантії власної безпеки та дотримання забезпечення територіальної цілісності своїх країн держави вдаються до перебудови власних зовнішньополітичних пріоритетів, обравши шлях до євроатлантичної інтеграції. У статті висвітлюються зовнішньо- та внутрішньополітичні аспекти інтеграції Румунської та Чеської республік до Північноатлантичного Альянсу крізь призму історії становлення нової демократії в регіоні Центрально-Східної Європи та стратегії її оборони. Проаналізовано зовнішні причини прискорення залучення цих республік до рядів країн-учасниць НАТО, розглянуто основні геополітичні чинники важливості включення держав до трансатлантичної системи міжнародної безпеки. Важливими елементами становлення країн як членів Північноатлантичного Альянсу стали проведення демократичних реформ у країнах, становлення ринкової економіки, модернізація збройних сил, участь у міжнародних миротворчих операціях та зміна регіонального порядку та, як наслідок, збільшення зовнішнього інтересу до зазначених країн, як до частини регіональної безпеки. Особливу увагу приділено проведенню реформ військового сектору цих країн. З'ясовано, що на своєму шляху до НАТО Румунія та Чехія не лише здійснила внутрішні перетворення в різних сферах суспільно-політичного буття для досягнення своєї мети, але й отримали підтримку власних євроатлантичних прагнень за рахунок перебудови загальної безпекової картини світу та важливості власного геополітичного положення, що продовжують відігравати важливу роль і сьогодні у забезпеченні регіональної безпеки. Україні необхідно готуватися до виконання нового спектра завдань, пов'язаних із розвитком та зміцненням сил швидкого реагування за рахунок оснащення їх найсучаснішою зброєю, модернізованою під стандарти НАТО, щоб забезпечити швидкий вступ у НАТО.

**Ключові слова:** національна безпека, державне співробітництво, Румунія, Чехія, НАТО, сектор безпеки й оборони.

### ***Klochko O. A. Analysis of the experience of state cooperation between Romania and the Czech Republic as members of the North Atlantic Alliance***

*As part of the guarantee of their own security and the observance of the territorial integrity of their countries, the states resort to restructuring their own foreign policy priorities, choosing the path to Euro-Atlantic integration. The article highlights the foreign and domestic aspects of the integration of the Romanian and Czech republics into the North Atlantic Alliance through the prism of the history of the new democracy in Central and Eastern Europe and its defense strategy. The external reasons for accelerating the involvement of these republics in the ranks of NATO member states are analyzed, the main geopolitical factors of the importance of the inclusion of states in the transatlantic system of international security are considered. Important elements in the development of countries as members of the North Atlantic Alliance were democratic reforms, market economies, modernization of the armed forces, participation in international peacekeeping operations and changes in the regional order and, consequently, increased foreign interest in regional security. Particular attention is paid to reforms in the military sector of these countries. It was found that on their way to NATO, Romania and the Czech Republic not only made internal changes in various spheres of socio-political life to achieve their goal, but also received support for their Euro-Atlantic aspirations by rebuilding the global security picture and the importance of their geopolitical position, which continue to play an important role today in ensuring regional security. Ukraine needs to prepare for a new range of tasks related to the development and strengthening of the Rapid Reaction Force by equipping it with state-of-the-art weapons upgraded to NATO standards to ensure rapid accession to NATO.*

**Key words:** national security, state cooperation, Romania, Czech Republic, NATO, security and defense sector.

**Постановка проблеми.** В умовах сучасних загроз територіальної цілісності й міжнародної ізоляції вагоме значення для забезпечення обороноздатності держав має співробітництво з НАТО. Співробітництво з НАТО відіграє значну роль у реформуванні безпеки й оборони за стандартами організації, здійсненні демократичних реформ. На шляху реформування сектору безпеки та оборони безпосередня співпраця європейських країн та НАТО є рушійною силою для розвитку потужної та сильної армії.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Низка сучасних наукових досліджень українських та зарубіжних науковців присвячені розгляду проблематики Румунії та країн Чорноморського регіону і Балкан як важливого елемента північноатлантичної безпеки. Питанням еволюції зовнішньополітичного курсу Румунії та Хорватії в рамках вступу до НАТО та стратегічним інтересам держав в рамках євроатлантичної інтеграції присвячені розвідки науковців [1; 3–5; 8; 12; 13], які розглядають загальні тенденції стратегічних підходів НАТО до цих країн в цілому, адаптацію безпекової політики країн в рамках євроатлантичної співпраці, а також трансформацію їхньої євроатлантичної стратегії в контексті російсько-українського військового протистояння.

**Метою нашого дослідження** є аналіз механізмів державного співробітництва республік Румунія та Чехії, як країн-членів Північноатлантичного Альянсу, у процесі реформування сектору безпеки й оборони.

**Виклад основного матеріалу.** Шлях Румунії до Північноатлантичного альянсу був вельми строкатим та не позбавленим певної зовнішньополітичної іронії.

У 1994 Румунія році долучається до програми НАТО «Партнерство заради миру», що становила собою надання можливостей для не-членів Альянсу брати участь в ініціативах НАТО з підтримки безпеки та стабільності, з метою стати частиною Альянсу на першому етапі його розширення на схід та бере участь в навчаннях у рамках даної програми [9].

Поступово закріплювалася подальша активна участь Румунії в заходах у рамках «Партнерства заради миру» як потенційного кандидата на вступ до Альянсу. Проте, у 1995 – 2000 рр. країна стикнулася з економічними труднощами, що могли стати на заваді євроатлантичної інтеграції держави. Згідно з вимогами до вступу до Альянсу, країна-кандидат (так само як і країни-члени НАТО) мала закладати 2% ВВП на оборону щорічно, тоді як ослабла економіка Румунії середини 1990-х р. не могла покривати такі витрати; внутрішньо економічна ситуація в країні покращилася лише на початку 2000 рр. [14]. Отже, зменшення витрат на оборону знову призвело до зародження скепсису серед західних країн стосовно перспектив приєднання Румунії до Північноатлантичного альянсу.

Румунія зарекомендувала себе як надійного партнера в справі боротьби з міжнародним тероризмом, надавши союзникам можливість користуватися румунськими інфраструктурою, морським простором та суходолом для переміщення та дислокації об'єднаних сил Альянсу в ході конфлікту у Косово [10]. Цей фактор разом з нестабільністю на Балканах докорінно змінив геополітичну важливість Румунії, перетворивши її на зону безпосередніх інтересів НАТО. 29 березня 2004 р. Румунія стає повноцінним членом НАТО [15], а запровадження натівських стандартів через кілька років допомогли країні стати і членом ЄС.

Стратегія національної безпеки Румунії засвідчує відданість принципам євроатлантичного співробітництва як одного з принципових складників міжнародної безпеки країни. Серед основних цілей співробітництва Румунії та НАТО в галузі безпеки – гарантування безпеки в Чорноморському регіоні, посилення позицій

країни всередині Альянсу шляхом практичної та теоретичної співпраці з органами НАТО та поглиблення двосторонньої співпраці з країнами-сусідами по регіону, а також з країнами – представницями східного флангу Альянсу [11].

Виділимо фактори, які вплинули на просування Румунії в її прагненнях стати частиною НАТО. Важливими елементами становлення Румунії як члена

Альянсу стали проведення демократичних реформ, становлення ринкової економіки, модернізація збройних сил, участь у міжнародних миротворчих операціях та зміна регіонального порядку та, як наслідок, збільшення зовнішнього інтересу до Румунії як до частини регіональної безпеки.

Важливим чинником зближення Румунії з НАТО була зовнішня підтримка з боку країн-учасниць Альянсу – спочатку Італії, Туреччини, Франції та Греції, а потім і Німеччини.

Внаслідок приєднання Румунії до Північноатлантичного альянсу НАТО отримала зручний вихід до акваторії Чорного моря, що є особливо принциповим для розгортання флоту Альянсу для стримування Росії в контексті анексії Криму та його використання в якості військово-морської бази РФ. Тож залучення Румунії в 2004 р. до лав НАТО стало зручним для стратегічної діяльності Альянсу не лише в короткостроковій перспективі.

На початку 1996 р. стратегічними напрямками зовнішньої політики Республіки Румунії стають вступ до ЄС і НАТО. Генеральний секретар НАТО у Мюнхені зазначив, що успішний вступ у НАТО повністю залежить від їх дотримання Дейтонських угод [13].

Основною складовою перебудови внутрішньодержавної системи Румунії для отримання членства в Альянсі стала реформа сектору безпеки й оборони, яка включала наступні складники: 1) знищення мережі тотального політичного контролю комуністичних органів всередині Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ та реорганізація системи стратегічного та оперативного командування; 2) заснування вищої школи національної оборони, яка слугувала джерелом зв'язку між військовими та представниками громадянського суспільства – Національний коледж оборони; 3) поява цивільних кадрів у системі управління оборонним сектором; 4) «декомунізація» назв військових інституцій та форми одностроїв румунських військових; 5) заміщення представників радянської військової школи протягом 1990-х рр. «новою хвилею» військових кадрів, які отримували професійну освіту в США, Канаді, Великій Британії, Італії та Німеччині [8].

Ще одним прикладом для України може бути Чехія. Чеська дипломатія від самого початку своєї самостійності усвідомлювала ситуацію, в якій опинилася новоутворена Чеська Республіка та пов'язані з нею загрози. На відміну від федеральної зовнішньої політики, яка не ставила собі за мету вступ до НАТО та вірила у можливість створення необхідність практичних кроків для створення реального оборонного потенціалу країни. Мета зовнішньої політики Чеської Республіки щодо інтеграції до західних політичних та військових системи загальноєвропейської безпеки та її структур в рамках НБСЄ, чеський уряд від самого початку свого мандату був готовий зробити у сфері зовнішньої безпеки рішучий крок – стати повноправним членом Північноатлантичного Альянсу з усіма витікаючими перевагами та зобов'язаннями.

Ще з 1993 року Чехія розпочала проводити реформи у сфері оборони та безпеки. Надзвичайно важливим кроком для проведення реформ було прийняття офіційних документів, а саме: Закон про Армію Чеської республіки від 1993 року, «Концепція побудови Армії ЧР до 1996 року», «Біла книга» від 1995 року та Військова

стратегія ЧР від 1994 року. Саме ці документи визначали для армії головні завдання та орієнтували її на оборону території від зовнішніх нападів з усіх можливих сторін

Згідно з «Національною оборонною стратегією», оборона країни є справою визначених державних інститутів і кожного громадянина республіки. Оборонна здатність країни визначається не лише силою армії, а й можливостями суспільства щодо створення економічних ресурсів, проведення мобілізаційних заходів у господарстві та створення умов для виживання населення в загрозований період. «Національна оборонна стратегія» визначає також рамки компетенції Міністерства оборони ЧР і Генерального штабу АЧР, порядок взаємодії між ними та співпрацю військового відомства з іншими міністерствами і державними інституціями [17].

Загалом головною метою політики національної безпеки Чехії, яка сформована з упорядкуванням даних аналізу і прогнозу розвитку ситуації в Європі й світі у цілому та пов'язаних із нею факторів ризику (зокрема, внутрішньополітичної нестабільності в Центральній-Східній Європі, на Балканах, невирішеність етнічних та територіальних питань, загострення яких може викликати нові конфлікти в окремих регіонах Європи, намагання Росії відтворити та посилити вплив на терені колишнього СРСР), є розвиток напівпрофесійної, високо функціональної, позапартійної армії, яка матиме звичайне озброєння і буде здатна брати участь у миротворчих процесах ООН і НАТО, як рівноправна й рівноцінна частина військ Альянсу [16].

Чеська Республіка приєдналася до програми «Партнерство заради миру» 10 березня 1994 року і як одна з перших країн колишнього східного блоку zorganizувала свою суміжну канцелярію для командування НАТО в Брюсселі. Участь у цій програмі представляла для Чеської Республіки засіб для здійснення стратегічної мети – членство в організації, яке гарантувало забезпечення колективної оборони. В рамках цього проекту Чеська Республіка нав'язала тісні контакти з Альянсом та отримала цінний досвід в області політики та військової справи. Окрім спільних військових тренувань з арміями країн Альянсу, чеські військовослужбовці взяли участь у першій бойовій висадці в рамках операції IFOR/SFOR на території Боснії, за що власне були високо оцінені Альянсом.

Важливою подією для позитивного зовнішньополітичного статусу Чеської Республіки на міжнародній арені та престижу країни для її громадян стало проголошення Президента США Б.Клінтона щодо прийняття першої групи «посткомуністичних» країн Центральної та Східної Європи в НАТО в 1999 році.

Відразу після офіційного приєднання до Альянсу, в травні 1999 року Чехія прийняла «Концепцію збройних сил Чеської Республіки до 2009 року», яка, враховуючи членство країни в НАТО, визначала подальші дії в сфері оборони. Після вступу до НАТО уряд Чехії продовжував проводити політику на адаптацію країни до євроатлантичних структур. На країну чекали цілий ряд проведення подальших реформ.

Уряд Чеської республіки 29 серпня 2001 р. схвалив керівні документи, які стосувалися реформування збройних сил Чеської республіки. Програма реформування готувалася 3,5 місяця. Для розробки програми було створено. Програма реформування містить аналіз поточного стану збройних сил, а також цілі та принципи розвитку чеських збройних сил протягом наступних десяти років. Комплект документів з реформи збройних сил був доступним для широкої громадськості.

Отже, Чеська республіка приступила до реформування своїх ЗС під стандарти НАТО, вже будучи фактично членом Альянсу. Як передбачалося планом,

реформування ЗС Чехії повинно бути закінчено до 2010 р. Упродовж цього часу планувалося поступово перейти до цілком професійних збройних сил. Реформа охоплювала структуру ЗС, особовий склад, озброєння, інфраструктуру й фінансування. Для цього збройні сили істотно скоротувалися. Частка витрат на них протягом декількох років, які передували вступу Чехії в НАТО, підвищилася з 0,5% до 2,4% ВВП (2003 р.). Суттєво переглядалася і фінансова база реформування у бік її збільшення [6].

До основної частини чеських збройних сил мали увійти високомобільні об'єднання сухопутних і військово-повітряних сил, які потрібно розглядати як внесок в обороноспроможність НАТО. До цих сил належатимуть механізовані з'єднання і комбіновані з'єднання ВПС [2]. Названі сили призначалися для участі у спільних операціях, що випливають із вимог статті 5 Північноатлантичного договору, а також для операцій під керівництвом ЄС. У мирний час ці частини застосовуються на території Чехії для надання гуманітарної допомоги й допомоги при катастрофах. Серед інших військових формувань посилилася роль військової поліції, оптимізувалися її організаційні структури з використанням досвіду інших держав – членів НАТО і поліпшенням взаємодії військової поліції з бойовими частинами [7].

Грунтовні зміни відбулися і в командно-керівних структурах чеських збройних сил. Здійснено чіткий поділ функцій та структур політико-цивільного і військового керівництва. Усунуто дублювання функцій та завдань міністерства оборони і Генерального штабу. Міністерство оборони займається зовнішньополітичними й міжвідомчими відносинами, відповідає за формування політики національної оборони. Про воєнну політику широка громадськість періодично інформується через видання таких документів, як «Воєнна стратегія Чеської республіки» та «Біла книга міністерства оборони». Для поліпшення координації керівництва збройними силами при Генеральному штабі було створено Об'єднаний оперативний центр (Joint Operation Center, JOC). Ця структура забезпечує також керівництво підрозділами, що перебувають за кордоном.

Реформування збройних сил Чеської республіки проводилося в чотири етапи, починаючи з 2002 р до 2010 р. і завершилося повною модернізацією озброєнь через виконання 3-го Пріоритетного проекту. Отже, Чеська Республіка поставила перед своїми збройними силами амбітні цілі, які поступово втілювалися в життя.

**Висновки.** Проаналізувавши досвід країн Румунія та Чехія щодо вступу в НАТО та наміри України у його використанні, робимо висновок про те, що необхідно готуватися до виконання нового спектра завдань, які раніше не стояли перед Збройними силами України. Це подальший розвиток та зміцнення сил швидкого реагування за рахунок оснащення їх найсучаснішою зброєю, модернізованою під стандарти НАТО. Кінцевою метою реформи сектору безпеки й оборони України, як показує досвід країн-кандидатів, є створення Збройних сил, що можуть застосовуватися як для забезпечення національних інтересів, так і в рамках спільних завдань НАТО, з сучасним озброєнням, хорошою підготовкою і добре обладнаною інфраструктурою.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Безнос Н.Н. Концептуальные основы стратегии НАТО в отношении Черноморского региона. *Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. 2012. Вип. 9. С. 87-94.
2. Гайдучок Л., Терешко С. Річ, на якій економити не можна. НАТО: від образу ворога до порозуміння і співробітництва. *Політика і час*. 2005. №7. С. 14-28.



3. Златин О. Зовнішня політика й національна безпека Румунії у контексті агресії Росії проти України. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2016. Вип. 25. С. 324-334.
4. Коломієць О.В. Трансформація безпекової парадигми Румунії в контексті євроатлантичної та європейської інтеграції. *Проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 7. С.79-80.
5. Левик Б.С. Історичний досвід зарубіжних країн у політичному забезпеченні національної безпеки і оборони в новітній період. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 693 «Держава та армія». С. 234-239.
6. Навроцький В. Практична складова співпраці НАТО з іншими міжнародними організаціями щодо підтримки миру та безпеки. *Віче*. 2010. №24. С. 9–11.
7. Нова модель безпеки НАТО і ЄС: порівняльний аналіз можливостей забезпечення колективної безпеки. *Зовнішні справи*. 2017. №11. С. 50–53.
8. Berdila I. *Romania's NATO Membership*. Fort Leavenworth, Kansas: School of Advanced Military Studies, 2012. 44 p.
9. Exercise Cooperative Bridge 94. Mode of Access: UTR://www.nato.int/cps/en/SID-8BD9D109-6EB228F2/natolive/news\_24256.htm (last Access: May 30, 2018).
10. Fitchett J. Clark Recalls «Lessons» of Kosovo. Mode of Access: UTR://www.nytimes.com/2000/05/03/news/clark-recalls-lessons-of-kosovo.html (last Access: May 30, 2018).
11. National Defense Strategy 2015 – 2019. A Strong Romania within Europe and the World. Bucharest: The Presidential Administration, 2015. 23 p.
12. Poland Will Support Ukraine's Aspirations to NATO. Mode of Access: UTR://easaily.com/en/news/2018/03/29/poland-will-support-ukraines-aspiration-to-nato (last Access: May 30, 2018).
13. Post-Cold-War Defense Reform: Lessons Learned in Europe and in the United States. Washington, D.C.: Brassey's, 2002. 434 p.
14. Romania – Military Spending. Mode of Access: UTR://www.globalsecurity.org/military/world/europe/ro-budget.htm (last Access: May 30, 2018).
15. Romania – NATO. Romanian Ministry of Foreign Affairs Ambition. Mode of Access: UTR://www.mae.ro/en/node/2066 (last Access: May 30, 2018).
16. Sverak A. Vnější a vnitřní aspekty začleňování resortu obrany ČR do NATO. *Mezinárodní vztahy*. 2/1999. Praha: UMV, 1999.
17. Tuma M., Prohazka J., Janosec J. Obranná politika Československe a Ceske Republiky (1989-2009). *Ministerstvo obrany ČR*. Praha, 2009.

#### REFERENCES:

1. Beznos N. (2012) Kontseptual'nye osnovy strategii NATO v otnoshenii Chernomorskogo regiona [Conceptual Framework for NATO's Strategy for the Black Sea Region]. *Panorama politologichnykh stydiy: Naukoviy visnyk Rivnenskogo derzhavnogo humanitarnogo universytety*. Vol. 9, p. 87-94. [in Ukrainian].
2. Наїдуків Л., Терешко С. (2005) Річ, на яку ви не можете зекономити. НАТО: від образу ворога до порозуміння і співробітництва [One thing you can't save on. NATO: from the image of the enemy to understanding and cooperation]. *Polityka i chas*. №7. S. 14-28. [in Ukrainian].
3. Zlatin O. (2016) Zovnishnya polityka j natsional'na bezpeka Rumunii u konteksti agresii Rosii proty Ukrainy [in Ukrainian]. *Mizhnarodni зв'язki Ukrainy: naukovy poshyky I znahidky*. Vol. 25, p. 324-334. [in Ukrainian].
4. Kolomiets' O. (2013) Transformazia bezpekovoї paradygmy Rumunii v konteksti evroatlantychnoi ta evropeiskoi integracii [Transforming Romania's security paradigm in the context of Euro-Atlantic and European integration]. *Problemy mizhnarodnyh vidnosyn*. Vol. 7, p. 79-80. [in Ukrainian].
5. Levyk B. (2011) Istorychnyi dosvid zarubizhnykh krain u politychnomy zabezpechenni natsional'noi bezpeky I obrony v novitinyi period [Historical experience of

foreign countries in the political provision of national security and defense in modern times]. *Visnyk Natsional'nogo universytetu «L'vivs'ka politehnika»*. No 693 «Derzhava ta armiya», p. 234-239. [in Ukrainian].

6. Navrotskyĭ V. (2010) *Praktychna skladova spivpratsi NATO z inshymy mizhnarodnymy orhanizatsiiamy shchodo pidtrymky myru ta bezpeky* [A practical component of NATO's cooperation with other international organizations in support of peace and security]. *Viche*. №24. S. 9–11. [in Ukrainian].

7. (2017) *Nova model bezpeky NATO i YeS: porivnialnyĭ analiz mozhlyvosteĭ zabezpechennia kolektyvnoï bezpeky* [NATO and the EU's new security model: a comparative analysis of collective security capabilities]. *Zovnishni spravy*. №11. S. 50–53. [in Ukrainian].

8. Berdila I. (2012) *Romania's NATO Membership*. Fort Leavenworth, Kansas: School of Advanced Military Studies.

9. (2018) Exercise Cooperative Bridge 94. Mode of Access: [UTR://www.nato.int/cps/en/SID-8BD9D109-6EB228F2/natolive/news\\_24256.htm](https://www.nato.int/cps/en/SID-8BD9D109-6EB228F2/natolive/news_24256.htm) (last Access: May 30, 2018).

10. (2018) Fitchett J. Clark Recalls «Lessons» of Kosovo. Mode of Access: [UTR://www.nytimes.com/2000/05/03/news/clark-recalls-lessons-of-kosovo.html](https://www.nytimes.com/2000/05/03/news/clark-recalls-lessons-of-kosovo.html) (last Access: May 30, 2018).

11. (2015) *National Defense Strategy 2015 – 2019. A Strong Romania within Europe and the World*. Bucharest: The Presidential Administration.

12. (2018) Poland Will Support Ukraine's Aspirations to NATO. Mode of Access: [UTR://eodaily.com/en/news/2018/03/29/poland-will-support-ukraines-aspiration-to-nato](https://eodaily.com/en/news/2018/03/29/poland-will-support-ukraines-aspiration-to-nato) (last Access: May 30, 2018).

13. (2002) *Post-Cold-War Defense Reform: Lessons Learned in Europe and in the United States*. Washington, D.C.: Brassey's.

14. (2018) Romania – Military Spending. Mode of Access: [UTR://www.globalsecurity.org/military/world/europe/ro-budget.htm](https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/ro-budget.htm) (last Access: May 30, 2018).

15. (2018) Romania – NATO. Romanian Ministry of Foreign Affairs Ambition. Mode of Access: [UTR://www.mae.ro/en/node/2066](https://www.mae.ro/en/node/2066) (last Access: May 30, 2018).

16. (1999) Sverak A. Vnější a vnitřní aspekty začleňování resortu obrany ČR do NATO. *Mezinárodní vztahy*. 2/1999. Praha: ÚMV.

17. Tuma M., Prohazka J., Janosec J. (2009) *Obranná politika Československe a Ceske Republiky (1989-2009)*. *Ministerstvo obrany ČR*. Praha.